

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตารางแสดงอายะฮ์ อัลกุรอาน ที่ชี้ยคุดาฎ บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ได้อ้างใน
หนังสือมุญะฮ์ฮะฮ์ อัลมุศอลลีฮ์ มีทั้งหมด 24 อายะฮ์ร่วมกับชื่อสูเราะฮ์และหมายเลขอายะฮ์

ลำดับ ที่	อายะฮ์	สูเราะฮ์	อายะฮ์ ที่	มุญฯ หน้า	วิทฯ หน้า
1	﴿ حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوَسْطَىٰ وَفُؤُومُوا ۖ بِاللَّهِ قَانِنِينَ ﴾	อัลบะ เกาะ เราะฮ์	238	2,13	88, 133
2	﴿ مِّنْ مَّشْرِكِينَ ﴾	ฮัรรูม	31	3	89
3	﴿ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَشِعُونَ ﴿ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ﴿ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿ فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ كَحَافِظُونَ ﴾	อัลมุมิ นูญ	1-9	3	89, 90
4	﴿ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴾	อัลมะฮะอา ริจญ์	22,23	3	90
5	﴿ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۖ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ﴾	อัลอ็อง กะบุต	45	3	91
6	﴿ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا تَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ ﴾	ฎอฮา	132	5	95
7	﴿ وَفَدَيْنَهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ ﴾	อัลศ็็อฟ ฟาต	107	13	129, 130

ลำดับ ที่	อายะฮ์	ซูเราะฮ์	อายะฮ์ ที่	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
8	﴿وَلَمَن خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ ﴿٨﴾﴾	อ็รรอหุ มาน	46	13	131
9	﴿حُدُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴿٩﴾﴾	อัลอะฮ์ รอฟ	31	13	132
10	﴿وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا ﴿١٠﴾﴾	อาลิอิม รอน	103	20	164
11	﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا ءِآبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ ﴿١١﴾﴾	อัลมูญาดิ ละฮ์	22	25	180
12	﴿سَبِّحْ اسْمَ ﴿١٢﴾﴾	อัลอะฮ์ ลา	1	26	185
13	﴿قُلْ يَا أَكْفُرُونَ ﴿١٣﴾﴾	อัลกาฟิรูน	1	26,27	185
14	﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١٤﴾﴾	อัลอิก ลาศ	1	26,27 ,28	185
15	﴿وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا ﴿١٥﴾﴾	อ็ชชัมสุ	1	26	187
16	﴿وَالضُّحَىٰ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ﴿١٧﴾﴾	อ็ญญุฮา	1-2	26	187
17	﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ ﴿١٧﴾﴾	อ็ชชัลดชะ ละฮ์	1	28	196
18	﴿وَالْعَدِيدِ ﴿١٨﴾﴾	อัลอาดิ ยาด	1	28	196
19	﴿الْهَنُكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١٩﴾﴾	อັตตะ กาษุร	1	28	196
20	﴿وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ ۖ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ ۖ ﴿٢٠﴾﴾	อ็ร เราะฮ์อุด	13	30	204
21	﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَرْضِ الَّتِي بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ ۖ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ﴿٢١﴾﴾	ศอด	26	31	209

ลำดับ ที่	อายะฮ์	ซูเราะฮ์	อายะฮ์ ที่	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
22	() ⁴⁰²	อัลอะฮ์ รอฟ	44	35	222
23	﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَفْلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ﴾	อิบรอฮีม	43	35	222
24	﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا﴾	อัลกะฮ์ฟ	29	35	223

Prince of Songkla University
Pattani Campus

⁴⁰² จากการค้นหาผู้วิจัยไม่พบอายะฮ์นี้จึงคิดว่าอาจเกิดความผิดพลาดในการพิมพ์ที่ถูกต้องเป็นอายะฮ์

﴿أَب لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾

(อัลอะฮ์รอฟ : 44)

ตารางแสดงบทหะดีษที่เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งชัยคุดาอุด บิน अबดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ได้อ้างในหนังสือมุญะฮ์ฮุลมุศอลลีมีทั้งหมด 18 หะดีษ

ลำดับ ที่	บทหะดีษ	ความหมาย	ระดับ หะดีษ	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
1	(())	ความว่า“เจ้าจงละหมาด เสมือนพวกเจ้าเห็นฉัน ละหมาด” (บุคอรี:631, อหฺมัด : 5/53)	เศาะหี้ห	4	91
2	(())	ความว่า “ไม่มีสิ่งใดที่บ่าว จะได้รับในโลกนี้ยิ่งกว่าที่ เขาได้รับอนุญาตให้กระทำ ละหมาดสองเราะกะอัต ซึ่งในละหมาดถือว่าเป็น การอยู่ร่วมกับพระผู้เป็นเจ้า โคด้าฟงซึ่งจะตัดขาดจาก ทุกสิ่งทุกอย่างและเป็นการ อยู่กับพระเจ้าโดยไม่มีสิ่ง กีดกันใดๆทั้งสิ้น และใน ละหมาดทุกอย่างจะชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นความจริงและ ความลับ รัศมีก็จะเผยแผ่ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างบ่าวกับพระผู้เป็น เจ้าด้วยความบริสุทธิ์ยิ่ง” รายงานโดยอ็ฏฏอบรอนีย์ จาก อะบีอุมามะฮ์ (al- Sayuti. n.d. : 2/144)	หะสัน	4	93

ลำดับ ที่	บทพระดำรัส	ความหมาย	ระดับ หะดีษ	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
3	(())	ความว่า “แท้จริงอะมาดต่าง ๆ จะมีผลใช้ได้ต้องมีการตั้งเจตนา” (บुकอรี :1, มุสลิม : 1907, ตีรมียี : 647, นะสาอี :75, อะบูดาวูด:2201, อิบนุมาญะฮฺ : 4227)	เศาะหี้ห	13	133
4	(())	ความว่า “และสิ่งที่ทำให้ห้าม(การกระทำทั้งที่เคยอนุญาตให้กระทำได้ก่อนละหมาด)คือตักบิร และสิ่งที่ทำให้อนุญาต(การกระทำสิ่งที่เคยห้ามกระทำในละหมาด) คือ การกล่าวสะ ลาม ” (อ ห ม ัด : 1/123,129, ตีรมียี : 3, อิบนุมาญะฮฺ : 275, อัลดารีมี : 687, al-Sayuti, n.d. : 2/6)	หะสัน	13	133
5	(())	ความว่า “ผู้ใดที่ทั้งสามละหมาดวันศุกร์ โดยไม่มีอุปสรรคใดๆ อัลลอฮฺจะปิดผนึกหัวใจของเขาเสีย” (อหมัด : 3/424, ตีรมียี : 499, นะสาอี:1368, อะบูดาวูด:1052,al-Sayuti, n.d. : 2/168)	เศาะหี้ห	21	167

ลำดับ ที่	บทพระคัมภีร์	ความหมาย	ระดับ พระคัมภีร์	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
6	((	)) ความว่า “ผู้ใดทิ้งละหมาด ญุมอะฮ์สามครั้ง โดยไม่มี อุปสรรคใดๆ ถือว่าเขา ได้ละทิ้งอิสลามเสียแล้ว” (อะบฺยูยะลา : 5/102, อัब्ดุลบัจร : 16/242, อัลบัยฮะกี : 3006, al- Albani,1992 :2/112)	เศาะหี้ห	21	168
7	((	)) ความว่า “สัญญาระหว่าง พวกเราและพวกเขานั้นคือ ละหมาด ดังนั้นผู้ใดทิ้งสิ่ง นี้เขาก็จะตกเป็นผู้ปฏิเสธ” (อัมมัด : 5/346, ตีรมีซี : 2262, นะสาอี : 462, อิบนุ มาญะฮุ : 1079, al-Sayuti. n.d. : 2/70)	เศาะหี้ห	24	177
8	((	)) ความว่า “บุคคลใดทิ้ง ละหมาดโดยเจตนา เขา ย่อมจะตกเป็นผู้ปฏิเสธ อย่างแท้จริง” (อัญญาอะบะรอนี : 3348, al-Sayuti, n.d. : 2/168)	เศาะหี้ห	24	178
9	((	)) ความว่า “บุคคลใดทิ้ง ละหมาด แท้จริงเขาก็จะ พ้นจากสัญญาของอัลลอฮ์ และศาสนทูตของ พระองค์”(อัมมัด : 6/421, อิบนุมาญะฮุ : 4034)	หะสัน	24	178

ลำดับ ที่	บทพระคัมภีร์	ความหมาย	ระดับ พระคัมภีร์	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
10	((	)) ความว่า “บุคคลใดรักษา ละหมาด เขาจะได้รับรัศมี หลักฐาน และความ ปลอดภัยในวันกิยามะฮ์ และบุคคลใดละทิ้งมัน เขา จะไม่ได้รับรัศมี หลักฐาน หรือ ความปลอดภัย ยิ่งกว่านั้นในวันกิยามะฮ์ เขาจะได้เข้าไปอยู่ ร่วมกับฟิรเอาน์ กอรูน ฮามาน และ อุบายบีน เคาะลฟ์”(อหมัด: 2/129, และอัดดารีมี : 2721)	หะสัน	24	178
11	((	)) ความว่า “ละหมาดวิตร เป็นสิทธิ(จำเป็น) ผู้ใดไม่ ละหมาดวิตร เขาผู้นั้นมิใช่ พวกเรา” (อหมัด:5/357, อะบูดาอูด : 1419)	เศาะหี้ห	26	184
12	((	)) ความว่า “ผู้ใดรักษา ละหมาดฎุฮาบาปต่างๆ ของเขาจะได้รับการอภัย ถึงแม้มันจะ มากมาย เหมือนฟองทะเลก็ตาม” (อหมัด : 2/497, ตีร์มีซี : 476, อิบน์มาญะฮ์:1382, al Sayuti n.d. : 2/169)	หะสัน	26	186

ลำดับ ที่	บทพระคัมภีร์	ความหมาย	ระดับ พระคัมภีร์	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
13	((	)) ความว่า “โอ้ อัลลอฮฺ ด้วย ความรอบรู้ของพระองค์ ข้าพระองค์ ขอต่อพระองค์ ได้ทรงเลือก และด้วย มหาอำนาจของพระองค์ ข้าพระองค์ขอ ฟังอำนาจ ของพระองค์ แน่แท้ พระองค์ทรงมหาอำนาจ ข้าพระองค์ไม่มีอำนาจใดๆ เลย พระองค์ทรงรอบรู้ยิ่ง ส่วนข้าพระองค์ ไม่มีความ รอบรู้อะไรเลยพระองค์ ทรงไว้ซึ่งความรอบรู้ยิ่งใน สิ่งเร้นลับทั้งหลาย โอ้ อัลลอฮฺ หากพระองค์ทรง ทราบว่างานนี้ ...(กล่าวชื่อ ของงาน เป็นภาษาใดก็ได้) เป็นส่วนดีแก่ข้าพระองค์ ในการศาสนาของข้า พระองค์ใน การครองชีพ ของข้าพระองค์ และใน อวสานแห่งงานของข้า พระองค์ (ไม่ว่าโดยเร็ว หรือช้า) ดังนั้นขอพระองค์ ทรงกำหนดงานนั้นให้ข้า พระองค์ และให้มันสะดวก ง่ายดายแก่ข้าพระองค์แล้ว ประทานความศุริมงคลใน	เศาะหีห	27	193

ลำดับ ที่	บทพระคัมภีร์	ความหมาย	ระดับ พระคัมภีร์	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
		งานนี้ให้แก่ข้าพระองค์ด้วย แต่ถ้าพระองค์ทรงรู้ว่า งาน นี้... (กล่าวชื่อของงาน เป็น ภาษาใดก็ได้) เป็นผลร้าย แก่ข้าพระองค์ในการ ศาสนาของข้าพระองค์ และในการครองชีพ ของข้า พระองค์ และในตอน สุดท้ายแห่งงานของข้า พระองค์ (ไม่ว่าโดยเร็ว หรือช้า) แล้วขอได้ทรง โปรดให้งานนี้หลีกพ้นไป จากข้าพระองค์ และขอให้ ข้าพระองค์พ้นจากงานนี้ ด้วยเถิด และขอพระองค์ ทรงบันดาลความดีให้แก่ข้า พระองค์ไม่ว่าสถานใด แล้วขอได้ทรงประทาน ความโปรดปรานให้แก่ข้า พระองค์ในงานนั้นๆด้วย” (บุดอรี : 6019, ตีร์มียี:479, นะฮาอี : 3253, อะบูดาเวด :1538, อิบนูมาญะฮ์ :1383)			

ลำดับ ที่	บทหะดีษ	ความหมาย	ระดับ หะดีษ	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
14	((	)) ความว่า “การทำงานที่อัลลอฮ์ทรงชอบนั้นคืออามัลที่ทำเป็นประจำถึงแม้จะน้อยนิด” (บุคอรี:5861,6466 ,มุสลิม :783)	เศาะหี้ห	31	206
15	((	)) ความว่า “จงให้เกียรติแก่ผู้นำเพราะเขาเป็นผู้ที่แสดงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์และเป็นที่พึ่งในโลกนี้หากเขาเป็นผู้พิทักษ์ความยุติธรรม” จากการค้นคว้าสืบหาบทหะดีษนี้ปรากฏว่าไม่พบตัวบทหะดีษใครเป็นผู้รายงานและระดับหะดีษเป็นอย่างไรแต่มีบทหะดีษที่มีความหมายใกล้เคียงกันนี้(คูวิธานิพนธ์เล่มนี้ หน้า 207)	-	31	207
16	((	)) ความว่า “บุคคลใดละเมิดสิทธิของมุสลิมเขาจะต้องเข้ารกอย่างแน่นอน และสวรรค์ต้องห้ามสำหรับเขา ทันใดนั้นมีชายคนหนึ่งถามว่า โอ้ท่านนะบีอัลลอฮ์ แม้จะเพียงน้อยนิดกระนั้นหรือ ท่านตอบว่า แม้จะเพียงน้อยนิดเท่าปลายขน	เศาะหี้ห	35	223

ลำดับ ที่	บทพระคัมภีร์	ความหมาย	ระดับ พระคัมภีร์	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
17	(	)) ความว่า “ไม่มีบ่าวคนใดที่ ถูกอธรรมแล้วเงยหน้าขึ้น ฟ้าเพื่อขอความช่วยเหลือ จากอัลลอฮ์ อัลลอฮ์ทรง ตรัสว่า ด้วยความยินดี โอ้ บ่าวของข้า เป็นหน้าที่ ของข้าที่จะช่วยเจ้าแม้ หลังจากระยะเวลาหนึ่งก็ ตาม” จากการค้นคว้าสืบ หาบทพระคัมภีร์นี้ปรากฏว่าไม่ พบตัวบทพระคัมภีร์ใครเป็น ผู้รายงานและระดับพระคัมภีร์ เป็นอย่างไร แต่มีบทพระคัมภีร์ ที่มีความหมายใกล้เคียงกัน นี้(คูวิทยานิพนธ์เล่มนี้หน้า 223-224)	-	35	223
18	)	)) ความว่า “ความอธรรมมี สามประการ คือ อธรรม หนึ่งอัลลอฮ์ไม่ทรงอภัยให้ อีกอธรรมหนึ่งอัลลอฮ์ไม่ ทรงละเว้นมันไว้ และอีก อธรรมหนึ่งอัลลอฮ์ทรงให้ อภัยกล่าวคือความอธรรมที่	เงาะอีฟ	35	224

ลำดับ ที่	บทพระคัมภีร์	ความหมาย	ระดับ พระคัมภีร์	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
	(	อัลลอฮ์ไม่ทรงอภัยให้ ได้แก่ การตั้งภาคี (ต่ออัลลอฮ์) อัลลอฮ์ทรง ตรัสว่า (แท้จริงอัลลอฮ์จะ ไม่ทรงอภัยโทษให้แก่การ ที่สิ่งหนึ่งจะถูกให้เป็นภาคี กับพระองค์แต่พระองค์จะ ทรงอภัยโทษให้ซึ่งสิ่งอื่น จากนั้นสำหรับผู้ที่พระองค์ ทรงประสงค์) (อันนิสาอ์ 116) ส่วนความอธรรม ซึ่งอัลลอฮ์ไม่ทรงละเว้นมัน ไว้ก็คือความอธรรมที่มวล บ่าวแสดงออกแก่กันและ กัน ซึ่งพระองค์ทรงให้มัน หมุนเวียนแก่บางคน จาก บางคน และความอธรรม ที่อัลลอฮ์ทรงให้อภัยได้แก่ ความอธรรมของบ่าวแก่ตัว ของตัวเอง (ในกรณีอัน เกี่ยวกับพวกเขาและองค์ อภิบาลของพวกเขา)” รายงานโดย อักฎาะยาละลีตี และอัลบัซาร์ จากอะนัส (al-Sayuti. n.d. : 2/57)			

ส่วนหะดีษที่ท่านได้นำความหมายของบทหะดีษด้วยภาษามลาญูที่เป็นอักษรอาหรับ มี 32 หะดีษด้วยกัน ผู้วิจัยก็ได้นำบทหะดีษที่เป็นภาษาอาหรับและชี้แจงที่มาของหะดีษพร้อมระดับของหะดีษว่าเป็นอย่างไร สำหรับบทหะดีษที่ผู้วิจัยพยายามค้นหาแต่ไม่พบถึงตัวบทผู้วิจัยก็จะระบุว่าค้นไม่พบบทหะดีษที่เป็นภาษาอาหรับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางความหมายหะดีษที่ผู้แต่งนำมาด้วยภาษามลาญูรวมกับบทหะดีษที่ผู้วิจัยค้นพบ

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียนนำมาด้วยภาษามลาญู	บทหะดีษ	ระดับหะดีษ	มุน๑ หน้า	วิท๑ หน้า
1	(بهواست أداله أورغ اسلام سرت رسول الله ﷺ فد ستغه درفد ففراغن سمبهيغ رسول الله ﷺ سمبهيغ ظهر أتس جالن عادتت دان أداله مشركون همفير دغن مليهت أى اكن مسلمين مك منكال درفد سلسى سمبهيغ كات ستغه درفد مشركين جكلو كامو كرمفق أتس ددالم سمبهيغ نسخاى مغنا كامو اكن مك بركات ستغه يغلاينث بهواست بائى كمدين درفد سمبهيغ اين ترلبيه كاسيه كفد درفد بفا دان درفد انق2 ث	จากการค้นคว้าสืบหาบทหะดีษในความหมายข้างต้นปรากฏว่าไม่พบตัวบทที่เป็นภาษาอาหรับ	-	3	89

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ มุหนฯ วิทฯ หะดีษ หน้า หน้า
	يعنى دكهنداكيث سمبهينغ عصر مك تورن جبريل عليه السلام أتس رسو الله ﷺ دغن سمبهينغ كيفية شدة		
2	(()) (برمول سمبهينغ ايت نور	((... (Muslim, 2002 : 223)	)) เสาะหี้ห 5 94
3	((سننئياس الله برهدف أتس همبادغن موكات سلما برككالن أى ددالم سمبهينغ دان بهواسث الله سبحانه وتعالى منديريكن موكات كغد سؤرخ كاموسلمااد برككالن برهدف أى أتس))	((รายงานโดยอับนุมาญะฮ์ จากหุซัยฟะฮ์ (al-Sayuti, n.d. : 1/79)	)) เสาะหี้ห 5 94
4	((افما سمبهينغ ليم وقت ايت سومفما سوغى يغدرس فد فنتو سؤرخ كامو لائى باثق اير ث ممندى أى فدات تيف2 هارى ليم كالى مك أف يغ تغئل اتسث درفد كرتث	((: (Muslim, 2002 : 668)	)) เสาะหี้ห 5 95

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ มุหนฯ วิทฯ หะดีษ หน้า หน้า
5	(کوتورث) بهوست ليما وقت ايت مئوجيكن درفد سئل دوساٹ تياد تغئل ساتو دوسا مليكن دأمفون اكندى مليكن دوس يغ بسر 2 مك بر كهندق اى كفد توبه)) ((ليم سمبهيغ اين دفرضو الله اكن سئل همبا مك بارغسياف منداتغكن دغندى سمفرنا دان تياد دكورغكن حقت يغ مغورغكندى اداله بائيث فد الله جنجينيث بهوا مماسوقكندى كدالم شري دان بارغ سياف منغئاكندى دان مريغكندى دغن حقت تياد اد بائيث فد الله تعالى ايت جنجين جيك دكهندق دكسيهنكندى مك جيك دكهندقى دشكسات))	))	เศาะหீه 5 96
		((	(Abu Dawud,1988 :1420)

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ หะดีษ	มุนา หน้า	วิท หน้า
6	((بهو سورغ لاکى 2 سغنهت اى سمبهيغ دان كسلاهنث دهنتر كن دأتس كفلات مك تيف 2 سجود نؤئر كسلاهنث هغئ هابيس دان نؤئر سنل كسلاهنث))	((รายงานโดยเกาะบะรอณี อบูนูอีม และอัลบัสะกี จากอิหม่อมร์ (al-Sayuti, n.d. : 1/83)	))	เกาะอ็ีฟ 5	97
7	((تباد-بائى همبادرفد سمبهيغث ملينكن بارغيغ دكير ا 2 كن دحاضر هاتى سرت توهنت دان-بهواسث أور-غ- يغ سمبهيغ سث سمبهيغ أى- مك تباد دسورت- بائيث درفد سمبهيغ سدسث دان- تباد عشر))	(((Abu Dawud,1988:796)	))	เกาะหึ่ห 11	125
8	((بهواسث أور-غيغ مملها-كن أتسث سمبهيغث دان مثمفرنا اى اكن ركنث كلوارله سمبهيغث فوته برخهيا 2 دان بركات اى	:	))	เกาะหึ่ห 11	126

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ หะดีษ	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
	تله مملها كنداكو الله سفرة بارغیغ کامو فلهاكن کامی دان أورغیغ تیاد مٹمفرناكن سمبھیغ كلور أوله سمبھیغ ایت هیتم لائی كلم دان بركات أی تله منسیا 2 أكندیكو الله سفرة بارغیغ منسیا 2 أكن كامی كمدین دنولغكندی سفرة مغولغ سورغ أكن كاینٹ یغ بورق مك دفوكل دغندی اكن ((موكات))	((รายงานโดยอัลญะยาลิส จากอะบูอูบาดะฮ์ บิน ศอมีต (al-Sayuti, n.d. : 1/6)			
9	تتكلم ملیهت نبی ﷺ اكن سور-غ- لاکی 2 برماین 2 د-غن جغتوت ددالم سمبھیغ مك سبداث-)) جكلو هاتی لاکی 2 أكن نسخای- سنل ((اغئوتاث))	((รายงานโดย อัลหากิม จากอะบีสูรอบเราะฮ์ (al-Sayuti, n.d. : 2/130)	เกาะอีฟ	11	127
10	((كات ستغه علماء تله سمفی كفد کامی بهواست الله سبحانه وتعالی ممبھائی اكن سنل	จากการค้นคว้าสืบหา บทหะดีษในความหมาย ข้างต้นปรากฏว่าไม่พบ ตัวบทที่เป็นภาษาอาหรับ	-	12	128

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ มุหนฯ วิทฯ หะดีษ หน้า หน้า
	عمل سمبهيغ أفس أمفت فوله صف درفد فد تيف 2 صف توجه فوله ريبو سفوله درفدات برديري تياد ركوع دان سفوله ركوع تياد سجود دان سفوله سجود تياد اغكت كفلات دان سفوله دودق تياد برديري دان دهمفون اكن سكلين عمل بائي همبات يغ مؤمن ددالم دوا ركعة يغد ((سمبهيغن كدوات))		
11	((دان فد رواية جابر دان معاذرضى الله عنهما تتكل دنايكن(نأيككن) رسول الله ﷺ كلاغيت مليهت أى فد لاغيت دنيا برديري سلماث دجاديك الله اكن مثبت ذكر اكندى تياد ركوع دان فد لاغيت يغكدوا ركوع سلماث تياد	จากการค้นคว้าสืบหา บทหะดีษในความหมาย ข้างต้นปรากฏว่าไม่พบ ตัวบทที่เป็นภาษาอาหรับ	- 12 128

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ มุหน๑ หะดีษ หน้า	วิท๑ หน้า
	مغتكتن كفلات دان فد لاغيت يغكتينا ث سجود اكن الله تياذ مغتكتن كفلات ملينكن كتياك ممبرى سلام رسول الله اكن مك داغتكن كفلات كارن منجواب سلام رسوالله كمدين مك سجود فول سلماث مك كارن أنيله دنتتوت دواكالى سجود فد تيف 2 ركعة دان فد لاغيت يغكامفت تشهد سلماث دان فد لاغيت يغ كليماث مغوخف تسبيح دان سلماث برذكر دان فد لاغيت يغ كأم مغوخف تكبير سلماث دان فد لاغيت يغكتوجه مغوخف ايا سلام ماس دجديكن الله اكن مك خيتا هاتى رسول الله دان ايغين بهوا دجادىكن			

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ หะดีษ	มุนา หน้า	วิท หน้า
15	((افبيل مغوافـ سورـغ كامو مك هندقله ممنغن دغن تاغنث أفس مولنث مك بهواسث شيطان ماسق فد مولنث))	(((Muslim, 2002 : 2995, Abu Dawud, 1988 : 5926)	))	เศาะหี้ห 18	151
16	((برلوده ددالم مسجد ايت دانـ كفارتت دتانم))	(((al-Bukhari, n.d. : 415, Abu Dawud, 1988 : 475)	))	เศาะหี้ห 18	152
17	((تباد سمبهغ أرتيث يغ كامل دهذفن مكان))	(((al-Bukhari, n.d. :674, Muslim, 2002 : 560)	))	เศาะหี้ห 18	152
18	((بهواسث أورغيف سمبهغ برجماعه ايت لبه أفس سمبهغ سورغ ديريث دغن دوا فوله توجه درجة))	(((al-Bukhari, n.d. : 645, Muslim, 2002 : 650)	))	เศาะหี้ห 20	163

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ มุหนฯ วิชา หะดีษ หน้า หน้า
19	((بهواست تيف 2 لگكه يغد لگكهكن أوله همب فدات برجالن منتتوت برجماعة فهلات يغامت بسر دسورت سفوله كبجيكن دان دهافوسكن سفوله كجهاتن دان يغ منتتى سمبهيغ كمدين درفدسمبهيغ ايت ستغه درفد يغ منداتگكن ديريث كفدالله أفما أى سمبهيغ كمدين أى دودق منتتى سمبهيغ عشاء دان يغ منتتى بائى سمبهيغ دبيلگكندى فد الله أورغيغ سمبهيغ دان أورغيغ دودق تمفت سمبهيغ سنتياس منتتأأمفونكن بائيث دان ددعا كندى هغئ أتو بركاة فركتأن يغنياد تعلق فدات كبجيكن ((	))	เศาะหீห 21 165

((

(al-Bukhari, n.d. : 176,
477, 647, 2119, 3229)

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ หะดีษ	มุนา หน้า	วิท หน้า
20	((سبايك 2 ھارى يغ نايك)) متھارى درفدات دمردھكا الله تعالى فداث انم راتس ريبو فمردھكان درفد افى نرك بارغسياف ماتى فداث دسورة الله بائيث فھلا شھيد دان دفلھراكن درفد فتنة قبور))	((รายงานโดยอหมัด และ ติرمىซี จากอุมร์ (al- Sayuti, n.d. : 2/153)	หะสัน	21	168
21	((برفاكي 2 اٲس تيف 2)) سئل سندی درفد سورغ كاموبركهندق صدقه مك تيف 2 تسبيح صدقه دان تحميد صدقه دان تيف 2 تهليل صدقه دان تيف 2 تكبير صدقه دان مثوره دغن معروف صدقه دان تنه درفد منكر صدقه دان درفد يغد مكين دوا ركعة يغمد (يغد) سمبھيغ كدواث درفد سنة ضحى))	((เศาะหี้ห (Muslim 2002 : 720, 1907, Abu Dawud, 1988 : 1285)	เศาะหี้ห	26	186

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ	มุนา	วิท	
			หะดีษ	หน้า	หน้า	
22	((فد سورہ مغر جاکن دان مغلکن دی فد تیف 2 هاری جیک کو اس مک جیک تیاد مک تیف 2 جمعة دان جیک تیاد مک تیف 2 بولن دان جیک تبادمک تیف 2 تاهن سکالی دان جیک تیاد مک ددالم سعمر هیدف سکالی مک دامفون- کندی- الله دوسات جکلو اد بارغ اد دان- جکلوسبیلغ 2 بویه دلوت دان کرسیک دفاتی دان- سام- دوسات- یغد سغجات- اتو ترسالهت دان یغ لامات دان بهاروت دان تثات دان سمبوییت))		))	หะสัน	28	195

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ หะดีษ	มุนา หน้า	วิท หน้า

Prince of Songkla University
Pattani Campus

((

))

((

(al-Tirmizi, 1987 : 482 ,

Abu Dawud, 1988

:1297)

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ หะดีษ	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
23	((بهواست أورغیغ بایق تیدور مالم ایت داتغ فد هارى قیامة فقیر دان بایق أورغیغ تیدور مهیلغنکن بركة عمرث دان سیا ² وقتوت یغ أدموداث))	จากการค้นคว้าสืบหาบท หะดีษนี้ปรากฏว่าได้พบ ส่วนหนึ่งของตัวบท หะดีษคือ)) :	เกาะอีฟ	31	206

((

(Ibn Majah, n.d. :1332)

24	((درفد عمر رضی الله عنه كتاکو بائی رسول الله کنداکو یار رسول ﷺ الله درفد این سلطان یغ هیبتله سئل مانسی بائیث دان رنده بائیث سئل توبه مانسی اف-ای- مک سبدا ث بایغ ² الله فد بومی مک أفبیل بایک ای- مک بائیث فهلا دان اتس سئل کامو شکر دان- أفبیل جاهت مک دوسا أتست دان أتس کامو صبر))	))	เกาะอีฟ	31	207

((

รายงานโดยหากีมและ

อัลบัชซาร์ จากอิบนุอุมร์

(al-Sayuti, n.d. : 2/38)

- | ที่ | ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน
นำมาด้วยภาษามลายู | บทหะดีษ | ระดับ
หะดีษ | มุนา
หน้า | วิท
หน้า |
|-----|--|--|----------------|--------------|-------------|
| 25 | ((سياف 2 يغ مملهاكن راعيت دان تياد دفلپهرا كن دغن أمانه دان نصيحة درفد بلاكغت نسخاى ممخت أتست رحمة الله تعالى يغ لواس بائى تيف2 ((سوات)) |)) | เกาะอีฟ | 31 | 208 |
| | | ((| | | |
| | | (al-Sayuti, n.d. :1/121) | | | |
| 26 | ((تياد درفد سسورغ همب يغد برى- مملپهرا- اكن ر- عيتت تياد- ممبرى نصيحة اكن ر- عيتت تياد منخيوم اى اكن باو شرنا ((|)) | เตาะหื้อ | 31 | 210 |
| | | ((| | | |
| | | (al-Bukhari, n.d. : 7151, Muslim, 2002 : 142,1829) | | | |
| 27 | ((بار غسياف ممرنتهكن مسلمين سسوات كمدين تياد- دبى- اكن نصيحة سفرت اى نصيحة كفد ايسى رومهث منسدياكن تمفتت دد-الم ((نارك |)) | หะสัน | 31, 32 | 211 |
| | | ((| | | |
| | | รายงานโดยเกาะบะรอณี จากมะอูกอล บิน ยะสาร (al-Sayuti. n.d. : 1/121) | | | |

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ มุหนฯ วิทฯ หะดีษ หน้า หน้า
28	((دان رواية در فـد عبد المرحمن بن سمره كتات سبدا. نبى ﷺ بائىكو جاغن كامو فنتأ جادى. والى ممرنتهكن مانسى مك بهواسـت جىك دبـرى اكندى بائى أغكو دغن تىاد ممنتأ دتولغ الله اكندىكو أتست دان. جىك دبـرى اكندى. دـغن ممنتأ دسرهنديكو كفات))	)) : ((...	เตะหีห 32 211
29	((بهواسـت عمل امام يغ عدل. فد ر. عىئت سهارى ترلبه أفضل در فـد عمل أور. يغى عدل. فد أهائىث سرائس تاهن))	)) (((al-Munziri, 1994:3/187 (3248), al-Albani 1992 : 2/416 (989))	ฎะฮีฟ 32 212
30	((عدل امام سساعة ترلبه كبجىكن در فـد عبادة. انم فوله تاهن))	)) :	ฎะฮีฟ 32 212

((

(al-Munziri, 1994:3/187

(3249), (al-Albani, 1992 :

2/416 (989))

ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียน นำมาด้วยภาษามลายู	บทหะดีษ	ระดับ หะดีษ	มุนฯ หน้า	วิทฯ หน้า
31	((دعا امام يغ عادل تباد ((تولق))	((	หะสัน	32	212

((.

(al-Munziri,1994:3/186

(3245), al- Ajluni, 1988

: 1039)

32	((بارغسياف ممرنتهكن سوات درفد فكرجان أمة كمدين مك دتاروه أورغيغ حجاب يغ مننهكن درفدات ملينكن مندنديغ الله ((درفدات فد هارى قيامة))	((	เศาะหี้ห	34	220

(al-Munziri, 1994 :

3/195 (3286)

สรุปแล้วบทหะดีษที่ผู้แต่งนำมาทั้งหมด 50 หะดีษ ซึ่งมี

1. หะดีษเศาะหี้ห 26 หะดีษ

2. หะดีษหะสัน 8 หะดีษ

3. หะดีษญะอะอ์ฟ 10 หะดีษ

4. หะดีษที่ผู้วิจัยไม่สามารถชี้แจงระดับของหะดีษได้ 2 หะดีษ

5. และบทหะดีษที่ผู้เขียนนำความหมายด้วยภาษามลายูซึ่งผู้วิจัยค้นหาคำที่

เป็นภาษาอาหรับไม่พบมี 4 หะดีษ

ภาคผนวก ข

หน้าปกหนังสือมุนยะฮัลมุดลีย์

Prince of Songkla University
Pattani Campus

หน้าแรกของหนังสือมนุษยศาสตร์มูลลึย

Prince of Songkla University
Pattani Campus

หน้าสุดท้ายของหนังสือมนะฮ์อัลมุกอลลีฮ์

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ก

Manuscript

Analytical Study of the Kitab Munyat al Musalli of Sheikh Daud Bin Abdullah al-Fatoni

Waeali Tohtatu¹ Maroning Salaming²

ABSTRACT

This study was the documentary research which aimed at studying the Sheikh Daud bin Abdullah al-Fatoni's literature. They was such as 1) The development of Fiqh in Fatoni from the past to the present, 2) The biography of Sheikh Daud al-Fatoni, 3) The value of the Book of Mun-yat al-Musalli, and 4) The analysis of the contents in of the Book Mun-Yat al-Musalli.

The findings as the followings:

1. The study of Fiqh in the first era of Fatoni had been continuously developed. It developed even in the period before the existence of the educational institution until the existence of official educational institutions. However, the writing of books texts about Fiqh at that time had not occurred. Since the beginning of the 19th century until the beginning of the 20th century, the study of Fiqh in Fatoni had reached its apex when the Jawi texts ,The study on at that time was only focused on Fiqh from the school of Shafe-i. At the end of 20th century onwards, the study of Fiqh in Fatoni has been developed to another step that the writers began to bring into the Fatoni some views from other schools of thoughts besides the Shafe-I's school of thoughts. Then, it occurred both supporters and resistors which war consistent with the nature of Fiqh ceaselessly opened for Ijtihad. In fact, this

¹ Graduate (Islamic Studies)

² Ph. D. (Usulu al-Fiqh)

subject is a science which opens itself to be commented, viewed, and referred to the sources with the proofs that which views are more sound compared to others.

2. The author of Mun-yat al-Musalli Book, his name is Daud (or Wan Daud) bin Wan Abdullah bin Wan Idris al-Jawi al-Fatoni. However, people generally call him "Tok Sheikh Daud al-Fatoni. He was born at Moo Ban Geriseh, Muang District, Fatoni Province in 1769 or 1183 (Islamic calendar), and he died at Thaif on Thursday, 22nd of Rajab in 1263 (Islamic Year). The Mun-yat al-Musalli Book is a kind of Fiqh in Shafe-i school of thought. It contained totally 37 pages in an old style of Fatoni Malay language. The substance of Mun-yat al-Musalli Book was very good in general. Only in some parts that were not corresponding to the present era. They were such as the content, the sub-topic, the sources of Quranic verses and Hadith, the status of Hadith, and the supportive documents. The reference of Al-Qur'an in the Book, Sheikh raised 24 Quranic verses in Malay language without mentioning their sources from what Surah and verses they were. With regards to the reference of Hadith in general, Sheikh did not mention the reporters, the status of Hadith, and he explored sometimes with the meaning of Hadith in Malay by using the Jawi scripts. The number of Hadith in Arabic were 18 Hadith and in Malay language 32, the total were 50 Hadith.

Keywords : Analytical Study, Sheikh Daud, Mun-yat al-Musalli Book

ศึกษาวิเคราะห์ หนังสือมุนะฮุอัลมุศอลลี¹ ของซัยคุดาอุด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์
เวอาลี โตะตาตุ¹ มะรอนิง สาแลมิง²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการของวิชาการฟิกฮ์ของปัตตานี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2) ศึกษาชีวประวัติของซัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ 3) ศึกษาคุณค่าของหนังสือมุนะฮุอัลมุศอลลี 4) ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือมุนะฮุอัลมุศอลลี

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า

1. การศึกษาวิชาการฟิกฮ์ในยุคแรกของปัตตานีนั้น ได้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ เริ่มจากการศึกษาที่ไม่มีสถานที่ที่แน่นอน เป็นการศึกษามีสถานที่ที่แน่นอนและชัดเจนมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการแต่งตำราหรือหนังสือฟิกฮ์ก็ยังไม่ปรากฏขึ้นแต่อย่างใด ต่อมาต้นศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 ของคริสต์ศักราช การศึกษาวิชาการฟิกฮ์ของปัตตานีได้มาถึงจุดสุดยอดแห่งการศึกษาในระบบปอเนาะ โดยใช้กิตาบบัญญาเป็นตำราในการเรียนการสอน การศึกษาวิชาการฟิกฮ์ในยุคนั้นก็ยิ่งเรียนเฉพาะแนวมัฮัซซาฟีอีย์เท่านั้น ต่อมาในปลายศตวรรษที่ 20 ของคริสต์ศักราชจนถึงปัจจุบัน การศึกษาวิชาการฟิกฮ์ในปัตตานีเริ่มมีการพัฒนาขึ้นอีกระดับหนึ่งกล่าวคือ เริ่มมีการนำทัศนะของมัฮัซซาฟีอีย์อื่นที่นอกเหนือจากมัฮัซซาฟีอีย์มาใช้ในสังคมปัตตานีทำให้เกิดกระแสทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้าน ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาการฟิกฮ์ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เปิดโอกาสให้มีการวินิจฉัย แสดงทัศนะและอ้างอิงถึงที่มาของหลักฐานพร้อมกับการพิสูจน์ว่าหลักฐานของทัศนะใดมีน้ำหนักมากกว่ากัน

2. ผู้ประพันธ์หนังสือมุนะฮุอัลมุศอลลี มีชื่อเต็มว่า ดาอุด (หรือวันดาอุด) บิน วันอับดุลลอฮ์ บินวันอิคริส อัลญาวิยี อัลพะฎอนีย์ อัลมลาญูวีย์ แต่ผู้คนโดยทั่วไปมักจะเรียกท่านว่า “โตะซัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์” ท่านเกิดที่หมู่บ้านกรือเซะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ปี ฮ.ศ.1183 / ค.ศ.1769 และท่านได้เสียชีวิตที่เมืองกูอูฟ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 22 เดือนเราะฎ็อบ ปี ฮ.ศ.1263 หนังสือมุนะฮุอัลมุศอลลี เป็นหนังสือวิชาฟิกฮ์มัฮัซซาฟีอีย์ มีเนื้อหาสาระ 37 หน้าโดยใช้ภาษามลายูปัตตานีในอดีต เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาดีมากเพียงแต่ยังขาดบางส่วนของที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน เช่น สารบัญ หัวข้อย่อย ที่มาของอายะฮ์และหะดีษ สถานะของหะดีษ หลักฐานบางส่วน เป็นต้น การอ้างอิงอายะฮ์อัลกุรอาน ในหนังสือเล่มนี้ ซัยคุดาอุด

¹ นักศึกษา (สาขาวิชาอิสลามศึกษา)

² Ph. D. (อุศลุ อัลฟิกฮ์), อาจารย์

อัลฟะฎอนีย์ ได้อ้าง อายะฮ์และความหมายของอายะฮ์ด้วยภาษามลายูโดยมิได้ระบุว่าอายะฮ์นั้นๆอยู่ในสูเราะฮ์ใด อายะฮ์ที่เท่าไร ซึ่งมีทั้งหมด 24 อายะฮ์ ส่วนการอ้างอิงบทหะดีษโดยรวมแล้วชัยคุดาอุด อัลฟะฎอนีย์ มิได้ระบุว่าหะดีษนั้นใครเป็นผู้รายงาน ระดับหะดีษเป็นอย่างไร และบางครั้งท่านจะนำเฉพาะความหมายของบทหะดีษด้วยภาษามลายูที่เป็นอักษรญาวีเท่านั้น สำหรับบทหะดีษที่ท่านได้นำมาเป็นภาษาอาหรับมีทั้งหมด 18 หะดีษ และบทหะดีษที่เป็นความหมายภาษามลายูมี 32 หะดีษ รวมแล้วมี 50 หะดีษด้วยกัน

คำสำคัญ : ศึกษาวิเคราะห์ ชัยคุดาอุด หนังสือมนะฮ์อัลมุศอลลีฮ์

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทนำ

ฟิกฮฺ เป็นศาสตร์หนึ่งที่มีบทบาท และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชาติมุสลิมทั้งนี้ เนื่องจากฟิกฮฺเป็นวิชาที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้ และการคุ้มครองสิทธิของประชาชาติมุสลิมตลอดจนมนุษยชาติ อันเป็นการจัดระเบียบสังคมโลกให้อยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม อีกทั้งรักษาผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลอย่างสมบูรณ์แบบ ถือได้ว่าเป็นกฎหมายหรือข้อบังคับที่ครอบคลุมทุกอนุภาคของชีวิตมนุษย์ที่ไม่เคยปรากฏในประชาชาติยุคก่อนท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (อรุณ บุญชม, 2536 : 1/6) ดังที่ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

(38 :) ﴿ مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴾

ความว่า “เรามีได้ให้บกพร่องแต่อย่างใดในคัมภีร์ แล้วยังพระเจ้าของพวกเขานั้น พวกเขาจะถูกนำไปชมนุม” (อัลอันอาม : 38)

จากบทบัญญัติของอิสลามนักกฎหมายอิสลามเห็นพ้องต้องกันว่าฟิกฮฺนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ อิบาดัต และมูอามะลาต ทั้งนี้เพราะความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนระหว่าง 2 ประเภทดังกล่าวคือจุดมุ่งหมายของอิบาดัตนั้นเพื่อเป็นการขอบพระคุณต่ออัลลอฮฺ และเพื่อหวังผลตอบแทนในวันโลกหน้า ในขณะที่มูอามะลาตมีความมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในโลกนี้แก่มวลมนุษย์เอง (อิสมาแอล อาลี, 2545 : 100)

ทุกยุคทุกสมัยของเราเราแต่ละท่านก็จะมีการใช้ฟิกฮฺหรือบทบัญญัติที่แตกต่างกันไปดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

(48 :) ﴿ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَا ﴾

ความว่า “สำหรับแต่ละประชาชาติในหมู่พวกเจ้านั้นเราได้ให้มีบทบัญญัติและแนวทาง(การดำเนินการของพวกเขา)ไว้” (อัลมาอิดะฮฺ : 48)

จากอายะฮ์ดังกล่าวแสดงว่า อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงประทานบทบัญญัติหรือแนวทางการดำเนินชีวิตที่มีความเหมาะสมสำหรับประชาชาตินั้นๆ

ลักษณะพิเศษของบทบัญญัติที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ทรงบัญญัติไว้ คือมีความยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชาติมุสลิม ซึ่งสอดคล้องกับนบีท่านสุดท้ายที่เป็นคำสอนสำหรับมนุษยชาติจนถึงวันกิยามะฮฺ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสในอัลกุรอานว่า

﴿ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ

النَّبِيِّنَّ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ (40 :

ความว่า “ มุหัมหมัดมิได้เป็นบิดาของผู้ใดในหมู่บุรุษของพวกเขา
แต่เป็นเราะสูลของอัลลอฮ์ และท่านสุดท้ายแห่งบรรดาศาสนทูต
และอัลลอฮ์นั้นทรงรอบรู้ทุกสิ่ง” (อัลอิหซาบ : 40)

จากความสำคัญของวิชาฟิสิกส์ข้างต้นเกิดเป็นเหตุจูงใจที่สำคัญที่นำไปสู่
การศึกษาเกี่ยวกับวิชาฟิสิกส์ และการเขียนตำราฟิสิกส์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงศตวรรษที่ 18 ถึง 20 ของคริสต์ศักราช โลกมุสลิมโดยส่วนใหญ่จะรู้จัก
รัฐปัตตานีเป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นถิ่นกำเนิดของปราชญ์หลายท่าน ซึ่งมีผลงานทางด้าน
งานนิพนธ์เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ตำราต่าง ๆ ที่ได้มีการตีพิมพ์ในนครมักกะฮ์ก็หลังไหล
สู่มาตุภูมิพร้อมกับบรรดาปราชญ์ปัตตานีบางคนก็กลับมาประสพความรู้ให้แก่ลูกหลานใน
บ้านเกิดของตนเอง ทำให้ปัตตานีในสมัยนั้นกลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาวissenschaftอิสลามที่
โด่งดังทั่วภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ มีมุสลิมจากประเทศพม่า เขมร ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และ
อินโดนีเซียมาศึกษาหาความรู้ที่ปัตตานีอย่างมากมาย (โมหัมมัดอับลุกาเดร์, 2530 : 216)

มุนะฮ์ฮะอ์ลมุศอลลีฮ์ เป็นหนังสือฟิกฮ์มัซฮับฮาฟีอีย์เล่มหนึ่งที่มีเนื้อหาสาระ
ในต้นฉบับ 37 หน้า โดยใช้ภาษามลายูปัตตานีในอดีต ซึ่งชัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ ได้เขียนแล้ว
เสร็จเมื่อ ปี ฮ.ศ.1242 ประมาณ 188 ปี ที่ผ่านมา และเป็นหนึ่งในหนังสือที่ใช้ในการเรียนการ
สอนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หนังสือเล่มนี้ไม่ได้แพร่หลายเฉพาะในดินแดนแห่งนี้เท่านั้น
แต่ยังได้แพร่หลายในส่วนกลางของประเทศไทยโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร และประเทศ
เพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน อีกด้วย (พิริยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 27-38,
Abdulghani al-Maraqi, 2006 : 1) ลักษณะโดยทั่วไปของมุนะฮ์ฮะอ์ลมุศอลลีฮ์ เป็นหนังสือที่
เขียนประโยชน์โดยไม่มี วรรค ตอน เหมือนกับการเขียนในปัจจุบันซึ่งมีการเรียบเรียงคำ
หรือข้อความ เป็นวรรค เป็นตอน ส่วนการอ้างอิงอายะฮ์อัลกุรอาน และหะดีษผู้เขียนก็ได้ระบุ
ว่า อยู่ในสูเราะฮ์ใด อายะฮ์ที่เท่าไร หมายเลขหะดีษที่เท่าไร ใครเป็นผู้รายงาน และสถานะของ
หะดีษเป็นอย่างไรตามลำดับ และยังใช้ภาษามลายูปัตตานีในอดีตที่ใช้ คำ สำนวนภาษา ค่อนข้างยาก จึงทำให้เกิดความยุ่งยากสำหรับอนุชนปัจจุบันที่จะทำการศึกษา ค้นคว้า และทำความเข้าใจถึงเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ (Ni'-Abdullah, n.d. : 3)

จะเห็นได้ว่าในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งโลกาภิวัตน์ยุคแห่งข้อมูลข่าวสารเป็นยุคแห่งโลกที่ไร้พรมแดน การพัฒนาการทางวิชาการทุกๆด้านได้มีการพัฒนาปรับปรุงให้ทันยุคทันสมัย ไม่ว่าด้านวิชาการในทางโลกหรือทางธรรม จะเห็นได้ว่าในด้านฟิกฮ์ อูศูลุดดีน ตะเศาวฟู และอื่นๆ ก็จะมุ่งเน้นด้านการอ้างอิงและหลักฐาน ทั้งนี้ก็เพื่อพิสูจน์ความถูกต้อง ความชัดเจน คุณภาพและมาตรฐานขององค์ความรู้ต่างๆ และจะเน้นการใช้ถ้อยคำ สำนวน ภาษา ที่ง่ายเป็นพิเศษ รูปแบบ การลำดับความสำคัญของหัวข้อ เนื้อหา ชัดเจนน่าอ่าน อ่านแล้วทำความเข้าใจง่าย สามารถเรียนรู้และศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง ต่างกับยุคก่อนๆซึ่งผู้ใดได้แต่งหนังสือโดยใช้สำนวนภาษาที่ยาก ซ้ำซ้อน ถือว่าเป็นผู้เขียนที่เก่ง มีความสามารถสูง และเป็นที่น่ายกย่อง (Abdulghani al-Maraqi,2006:1, Ni'-Abdullah,n.d.:3) อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า มุนะฮ์อัลมุศอลลีฮ์ เป็นหนังสือที่ดีและมีประโยชน์มากถ้าหากได้พัฒนา และปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนปลีกย่อยอีกเพียงบางส่วนเพื่อให้เหมาะกับยุคปัจจุบัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือเล่มนี้ โดยเรียบเรียง ตั้งหัวข้อย่อย เพิ่มเติมสาระของอูละมาอ์ เพิ่มหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และแปลความหมายเป็นภาษาไทย เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ทางด้านการวิจัยของผู้วิจัยเอง และเพิ่มคุณค่าของหนังสือเล่มนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ ศาสนา และสังคมตลอดไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของวิชาการฟิกฮ์ของปัตตานีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาชีวประวัติของซัยคุดาอูด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์
3. เพื่อศึกษาคุณค่าของหนังสือมุนะฮ์อัลมุศอลลีฮ์
4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือมุนะฮ์อัลมุศอลลีฮ์

ความสำคัญและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. จะได้ทราบพัฒนาการของวิชาการฟิกฮ์ในปัตตานีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. จะได้รู้จักถึงชีวประวัติของซัยคุดาอูด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์
3. ผู้ที่สนใจด้านการศึกษาจะได้รับประโยชน์ทางการศึกษา การวิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียนการสอน
4. จะได้รับวิทยานิพนธ์ที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ตลอดไป

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษารายละเอียดและเนื้อหาในหนังสือมุขะฮ์อัลมุศอลลีฮ์ ของซัยคุดาอุด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ซึ่งประวัติของซัยคุดาอุด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ และพัฒนาการของวิชาการฟิกฮ์ของปัตตานีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ค.ศ.1450-ค.ศ. 2008)

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังนี้

1. หนังสือที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเป็นหนังสือที่พิมพ์โดยสำนักพิมพ์มุฮัมหมัด อัลนะหดี วาเอาลาดีฮ์ กรุงเทพมหานครซึ่งมิได้ระบุปีที่พิมพ์

2. ข้อความบนเส้นเป็นเนื้อหาเดิมที่ผู้วิจัยได้แปลจากหนังสือมุขะฮ์อัลมุศอลลีฮ์ ของซัยคุดาอุด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์เป็นภาษาไทย และได้เขียนหมายเลขหน้าของหนังสือมุขะฮ์อัลมุศอลลีฮ์ไว้ในวงเล็บ เช่น (หน้า 10) เป็นต้น ส่วนข้อความใต้เส้นเป็นข้อความของผู้วิจัย

3. การวิภาค การแสดงความคิดเห็น การอ้างอิง ขยายความ หรืออธิบาย ผู้วิจัยจะระบุกล่าวถึงเพิ่มเติมในเชิงอรรถเช่นกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ฟิกฮ์ คือ วิชากฎหมายอิสลามซึ่งจะครอบคลุมบทบัญญัติที่เกี่ยวกับศาสนพิธี กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายครอบครัว และกฎหมายอาญา

ซัยคุ คือ ฐานะของผู้รู้ทางด้านวิชาการอิสลามที่ถูกเรียกกันในปัตตานีในอดีต

อัลพะฎอนีย์ คือ มาจากรัฐปัตตานีในอดีตหรือจังหวัดปัตตานียะลา และนราธิวาสในปัจจุบัน ผู้เขียนได้นำพวงท้ายชื่อของตนเพื่อบ่งบอกว่าผู้เขียนเป็นชาวปัตตานีโดยกำเนิด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ 3 แหล่งคือ เอกสารปฐมภูมิ เอกสารทุติยภูมิ และเอกสารตติยภูมิ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาเนื้อหาหนังสือมุขะฮัลมุศอลลีฮ์ และตั้งหัวข้อย่อ
2. แปลเนื้อหาหนังสือมุขะฮัลมุศอลลีฮ์ เป็นภาษาไทย
3. ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือมุขะฮัลมุศอลลีฮ์ และเพิ่มหลักฐานจากอัลกุรอานหรือหะดีษ
- 4.ชี้แจงที่มาของอายะฮัลกุรอานที่ปรากฏในหนังสือมุขะฮัลมุศอลลีฮ์ ว่าอยู่ในสูเราะฮ์ใดและอายะฮ์ที่เท่าไร
- 5.ชี้แจงที่มาของหะดีษที่ปรากฏในหนังสือมุขะฮัลมุศอลลีฮ์ โดยระบุชื่อผู้บันทึกพร้อมทั้งหมายเลขหะดีษ และชี้แจงระดับของหะดีษนั้นๆยกเว้นหะดีษที่บันทึกโดยอิมามบุคอรีหรือมุสลิม

3.การจัดกระทำข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยผู้วิจัยได้แยกหัวข้อต่างๆ ในหนังสือมุขะฮัลมุศอลลีฮ์ออกเป็น 2 ตอนดังนี้คือ **ตอนที่หนึ่ง** เกี่ยวกับการละหมาด วิธีละหมาด รูปแบบของการละหมาด ความสำคัญของการละหมาด เงื่อนไขของการละหมาด องค์ประกอบของการละหมาด ศูนย์ของการละหมาดความประเสริฐของการละหมาด อิกมะฮ์ที่กำหนด การละหมาด 5 เวลา อุปมาอุปไมยของการละหมาด สิ่งและผู้ละหมาดจะต้องกระทำ รายละเอียดเพื่อความสมบูรณ์ของการละหมาด สิ่งและผู้ละหมาดควรคำนึงและความหมายของบทที่อ่านในการละหมาด ะรอมะฮ์สำหรับผู้ละหมาด การสุญูดสะฮ์วี สิ่งที่ควรทำก่อนการละหมาด สิ่งที่ไม่ควรทำในขณะที่ละหมาด สิ่งที่ควรทำหลังจากละหมาด ดูอาอัมมุลญับ การละหมาดญะมาอะฮ์การละหมาดญุมอะฮ์ โทษของผู้ไม่ทำการละหมาดญุมอะฮ์ ความประเสริฐของวันศุกร์ หน้าที่ของผู้นำต่อผู้ไม่ละหมาดญุมอะฮ์ ขอบเขตที่ถือว่าได้รับญุมอะฮ์ เงื่อนไขของการละหมาดญุมอะฮ์ การละหมาดชุฮูรหลังจากละหมาดญุมอะฮ์ การละหมาดญุมอะฮ์หลายๆกลุ่มในที่เดียวกัน หน้าที่ของผู้นำเกี่ยวกับการละหมาดญุมอะฮ์ โทษของผู้ที่ไม่ทำการละหมาด 5 เวลา หน้าที่ของผู้ปกครอง การเอาใจใส่ส่วนตัวที่เกี่ยวกับการละหมาด ศูนย์เราะวาติบ การละหมาดสุนัตต่างๆ และความสำคัญของการละหมาดสุนัตต่างๆ **ตอนที่สอง** เกี่ยวกับผู้นำ ความสำคัญของผู้นำ ผู้นำควรทบทวนบทบาทและดำเนินในสิ่งที่ถูกต้อง ผู้นำจะต้องตักเตือนผู้ได้บังคับบัญชา ห้ามขอตำแหน่ง ข้อดีของความยุติธรรม เมตตาต่อประชาชนและยึดมั่นในกฎของอัลลอฮ์ ภัยของความอธรรม วิถีชีวิตของประชาชนขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้นำ ผู้นำควรนำแบบอย่างจากเศาะหาบะฮ์ และคนในยุคแรกของอิสลาม ผู้นำไม่ควรกีดกันประชาชนในการ

ปรึกษาหารือ ผู้นำควรเลือกผู้ช่วยที่ดี โทษของการอธรรม ผู้นำควรเกรงกลัวต่อการอธรรม
 ดูเอาตอนกลางคืน และคอยมิยะฮุ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับทักษะของอุละมาอ์ฟิกฮฺ หลักฐานของ
 บทบัญญัติอิสลาม เช่น อัลกุรอาน หะดีษ และกียาส เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์
 และสังเคราะห์โดยใช้ หลักการอุศูล อัลฟิกฮฺ หลักการเกาะวาอิด อัลฟิกฮฺ และหลักการหะดีษ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. พัฒนาการของวิชาการฟิกฮฺในปัตตานี(ค.ศ.1450-2008)

1.1 วิชาการฟิกฮฺในยุคก่อนรัชศุลตาวัต อัลพะฎอนียฺ (ค.ศ. 1450-1800) วิชาการ
 ฟิกฮฺในยุคก่อนรัชศุลตาวัต อัลพะฎอนียฺนั้นเกิดขึ้นพร้อมกับการแผ่ขยายของอิสลามที่เป็นไป
 แบบที่ละชั้นเริ่มจากประชาชนทั่วไปซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่บรรดานักเผยแผ่ให้ความสำคัญ
 เป็นลำดับแรกเนื่องจากเป็นกลุ่มชนที่ง่ายต่อการเข้าถึงและมีเวลามากพอในการที่จะอธิบาย
 ชี้แจงบทบัญญัติของอิสลาม และหลังจากที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจึงส่งผลทำให้เจ้าหน้าที่
 บ้านเมืองบางส่วนเข้ารับอิสลามตามไปด้วย ในขณะที่เจ้าเมืองปัตตานีในช่วงต้นยังไม่ตอบรับ
 ศาสนาอันบริสุทธิ์นี้ จนกระทั่งระยะเวลาได้ล่วงเลยไปกว่า 300ปี ในที่สุดเจ้าเมืองปัตตานีก็
 ได้รับนับถือศาสนาอิสลามในปี ค.ศ.1457 หลังจากเจ้าเมืองเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามแล้ว
 ท่านก็ได้รับสั่งให้ครอบครัวและข้าราชการเข้ารับอิสลามโดยพร้อมเพรียงกันทำให้การแผ่
 ขยายของอิสลามเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และศาสนาอิสลามก็กลายเป็นศาสนาประจำรัฐ
 ปัตตานี ท่านก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็นชื่ออิสลามว่าสุลต่านอิสมาอิลชาฮู และได้รับแต่งตั้งชัชคุสะ
 อิดดำรงตำแหน่ง คาโต๊ะศรีราชาพะกีฮฺ มีหน้าที่สอนและให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมายอิสลาม
 ให้แก่เจ้าเมือง และศูนย์กลางการเรียนรู้อิสลามอยู่ที่หมู่บ้าน ปาไซ โดยมีชัชคุสะอิดเป็นผู้
 ถ่ายทอดความรู้ จากนั้นชัชคุสะอิดก็ได้ตั้งชื่อปัตตานีขึ้นใหม่ว่า ปัตตานีคารุสสะลาม)
 (หมายความว่า ปัตตานีคือดินแดนแห่งความสันติ

1.2 วิชาการฟิกฮฺในยุคของรัชศุลตาวัต อัลพะฎอนียฺ (ค.ศ.1800-1920) วิชาการ
 ฟิกฮฺในยุคของรัชศุลตาวัต อัลพะฎอนียฺ ถือว่าเป็นยุคของการศึกษาฟิกฮฺในปัตตานีที่ได้มาถึงจุด
 สุดยอดแห่งการศึกษาในระบบปอเนาะ โดยใช้กิตาบบัญญัติเป็นตำราในการเรียนการสอนทำให้

ชาวปัตตานีมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งนี้เพราะว่า บรรดาปราชญ์ปัตตานีหลายท่านสามารถผลิตตำราหรือหนังสือฟิกฮ์ที่มีความสำคัญมากมายขึ้นมาเอง ซึ่งส่งผลทำให้การศึกษาฟิกฮ์ในปัตตานีได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากนักศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เช่น ประเทศศรีลังกา พม่า กัมพูชา เวียดนาม และฟิลิปปินส์ ตลอดจนประเทศในแถบแหลมมลายู คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน ต่างก็เข้ามาศึกษาวิชาการอิสลามที่ปัตตานี และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วบรรดานักศึกษาเหล่านั้นก็นำเอาความรู้ที่เรียนมากลับไปถ่ายทอดให้แก่สังคมที่ตนอาศัยอยู่ และยิ่งไปกว่านั้นในการเรียนการสอนก็ยังใช้กติบายาวีที่แต่งโดยบรรดาปราชญ์ปัตตานีอีกด้วย ดังนั้นปัตตานีจึงกลายเป็นอู่อารยธรรมและศูนย์กลางการศึกษาอิสลาม โดยเฉพาะการศึกษาวิชาฟิกฮ์ตามแนวมัซฮับฮันฟีลี

1.3 วิชาการฟิกฮ์ในยุคหลังซัยคุดาูด อัลพะฎอนีย์จนถึงปัจจุบัน(ค.ศ.1920-

2008) วิชาการฟิกฮ์ในยุคหลังซัยคุดาูด อัลพะฎอนีย์ ถือได้ว่าเป็นยุคที่มีการพัฒนาทางวิชาการฟิกฮ์อย่างหลากหลายนักวิชาการอิสลามบางท่านได้แสดงทัศนะที่แตกต่างออกมานำเสนอต่อสาธารณชน ทำให้ปรากฏการณ์แห่งการศึกษาหาความรู้และการพิสูจน์ถึงความถูกต้องของแหล่งที่มาของแต่ละทัศนะ ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสภาพการศึกษาในยุคแห่งการฟื้นฟูวิชาการอิสลาม ส่วนสถานที่ศึกษาในช่วงต้นก็ยังใช้ระบบปอเนาะดั้งเดิมดังที่ได้กล่าวมาแล้วในยุคของซัยคุดาูด อัลพะฎอนีย์ จากการเปลี่ยนแปลงที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการศึกษาวิชาการฟิกฮ์ในปัตตานี เริ่มมีการพัฒนาขึ้นอีกระดับหนึ่งกล่าว คือ เริ่มมีการนำทัศนะของมัซฮับอื่นที่นอกเหนือจากมัซฮับฮันฟีลีมาใช้ในสังคมปัตตานี

2.ชีวประวัติของผู้เขียนโดยย่อ

2.1 ชื่อและเชื้อสายต้นตระกูลของผู้เขียน ผู้เขียนคือซัยคุดาูด อัลพะฎอนีย์ มีชื่อเต็มว่า ดาูด (หรือวันดาูด) บิน วันอับดุลลอฮ์ บิน วันอิดริส อัลญาวี อัลพะฎอนีย์ อัลมลายูวี แต่ผู้คนโดยทั่วไปมักจะเรียกท่านว่า “โต๊ะซัยคุดาูด อัลพะฎอนีย์” ท่านเกิดที่หมู่บ้านกรือเซะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี แต่นักชีวประวัติมีความเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับปีที่กำเนิดดังนี้คือ ปี ฮ.ศ.1133 /ค. ศ.1720 ปี ฮ.ศ.1153 /ค. ศ.1740 และ ปี ฮ.ศ.1183 /ค.ศ. 1769

2.2 การศึกษา การศึกษาศาสนาของซัยคุดาูด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ในระยะแรก ท่านได้รับการศึกษาภายในครอบครัวของท่านเอง คุณปู่ของท่านคือซัยควันอิดริส อัลพะฎอนีย์ และบิดาของท่าน ซัยควันอับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ทั้งสองท่านเป็นอุละมาอ์ปัตตานีในยุคหนึ่ง หลังจากได้รับการศึกษากับคุณปู่และคุณพ่อแล้ว ท่านได้เดินทางออกจากเมืองปัตตานีเพื่อไปศึกษาต่อยังเมืองอาเจะฮ์ประเทศอินโดนีเซีย และนครมักกะฮ์ ซึ่งท่านได้ใช้

เวลาศึกษาศาสนาที่อาเจฮุเป็นเวลา 2 ปี และที่นครมักกะฮุเป็นเวลา 30 ปี หลังจากนั้นท่านก็ไปศึกษาต่อที่นครมะดีนะฮุเป็นระยะเวลา 5 ปี เมื่อท่านได้ศึกษาอย่างถ่องแท้ท่านได้เป็นอุละมาอ และเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียง ท่านก็ได้รับตำแหน่งทางวิชาการจากตัวแทนของรัฐบาลตุรกีคือ ตอฆานในนครมักกะฮุในสมัยนั้น คือ “อัลอาลิม อัลอัลลามะฮุ อัลอาริฟ อัลรอบบานีย์”

2.3 แนวคิดและมัชฮับ ชัยคุดาเวด บิน อับดุลลอฮุ อัลพะฎอนีย์ ได้ศึกษาศาสนาจากคณาจารย์หลายสำนักด้วยกันสิ่งที่น่าสังเกตเป็นอย่างยิ่งก็คือ ท่านได้ยึดมั่นในสำนักคิดของท่านอิหม่ามฮาฟีอีฮ์ ในเรื่องของวิชานิติศาสตร์และได้ปฏิบัติตามแนวของนิกายสุนนีย์ ในด้านของหลักการศรัทธา ส่วนด้านการเมืองท่านมิได้รับอิทธิพลหรือถูกรอบงำด้วยอุดมการณ์ใดๆเลยในยุคของท่านนอกจากอุดมการณ์แห่งอิสลามเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ว่า “ รัฐใดก็ตามถ้าไม่สามารถนำกฎหมายอิสลามมาสู่ภาคปฏิบัติได้ ไม่สามารถพิจารณาว่ารัฐนั้นเป็นรัฐอิสลาม ”

2.4 การเสียชีวิต ชัยคุดาเวด บิน อับดุลลอฮุ อัลพะฎอนีย์ ได้เสียชีวิตที่เมืองฏอฮิฟ เมื่อวันที่พฤหัสบดี ที่ 22 เดือนเราะฎ็อบ ปี ฮ.ศ.1263 ซึ่งขณะนั้นท่านมีอายุ 80 ปี (ถ้าถือว่าท่านเกิดปี ฮ.ศ.1183) ศพของท่านได้รับการฝังไว้ใกล้กับหลุมฝังศพของท่านอับดุลลอฮุ บิน อับบาส(เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 68) ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของท่านเราะฮูคุดลอฮุ ❶

3.รูปแบบและลักษณะของหนังสือ

เป็นหนังสือฟิกฮ์มัชฮับฮาฟีอีฮ์ มีเนื้อหาระ 37 หน้าโดยใช้ภาษามลายูปัตตานี ในอดีต ผู้เขียนได้แบ่งหนังสือออกเป็น 2 ตอน ตอนแรกกล่าวถึง การละหมาด และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการละหมาด ตอนที่สองกล่าวถึงผู้นำและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ ซึ่งได้เขียนแล้วเสร็จเมื่อเช้าวันอังคารที่ 15 เดือน มุหหิฏญะฮุ ปี ฮ.ศ. 1242 ณ นครมักกะฮุ อัลมุฮ์รเราะพะฮุ ประมาณ 188 ปีมาแล้ว

4.เนื้อหาของหนังสือ

หนังสือมุขะฮุอัลมุศอลลีฮ์ เป็นตำราเล่มหนึ่งที่มีเนื้อหาสาระอันทรงคุณค่าสำหรับมุสลิมในอดีตมาจวบจนถึงปัจจุบันเป็นที่นิยมและเป็นที่ต้องการของพี่น้องมุสลิมและผู้ที่ไม่สนใจอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่า หนังสือเล่มนี้จะมีเนื้อหาสาระที่มีคุณค่ามากมาย เพียงใด ด้วยข้อจำกัดของการจัดทำหนังสือหลายประการในอดีตเมื่อเทียบกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกปัจจุบันในทุกๆด้าน หนังสือมุขะฮุอัลมุศอลลีฮ์ อาจจะได้รับผลกระทบหากทุกคนทำได้เพียงแค่อภัยมาใช้และวางไว้ โดย

มิได้ช่วยกันคิดปรับปรุงพัฒนาให้ทันยุคทันสมัยในที่สุดหนังสือเล่มนี้ก็จะหมดความหมาย
ถูกละเลยทอดทิ้งให้สูญค่าไปอย่างน่าเสียดายยิ่งนัก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ หนังสือมุขนะฮ์อัลมุศอลลีฮ์ ของชัยคุดาอุด
บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. พัฒนาการของวิชาการฟิกฮ์ในปัตตานี

จากการศึกษาพัฒนาการของวิชาการฟิกฮ์ในปัตตานีผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษา
วิชาการฟิกฮ์ในยุคแรกนั้นเป็นการศึกษาที่ไม่มีสถานที่เฉพาะสำหรับการเรียนการสอนและได้
มีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆจนในที่สุดได้มีการจัดตั้งให้มีสถาบันการศึกษาที่แน่นอนและชัดเจนมาก
ขึ้น อย่างไรก็ตามการแต่งตั้งในยุคนั้นก็ยังไม่ปรากฏขึ้นแต่อย่างใด ซึ่งอาจเป็นเพราะความ
เจริญรุ่งเรืองของปัตตานีในยุคนั้นจะเน้นในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก จึงถือได้ว่าเป็นยุคที่ปัตตานี
มีความรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจมากพอสมควรซึ่งเห็นได้จากการที่มีพ่อค้าที่เป็นทั้ง
ชาวตะวันตกและตะวันออกมาทำการติดต่อค้าขายกับชาวปัตตานีอย่างมากจนทำให้
ชื่อเสียงของปัตตานีเป็นที่กล่าวขานไปทั่วโลก การดำเนินการสอนวิชาการฟิกฮ์ก่อนชัยคุดาอุด
เหมือนกับสภาพการเรียนการสอนวิชาการอิสลามที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนการสอนที่
สอดคล้องกับสภาพการเรียนฟิกฮ์ที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์อุมัยยะฮ์โดยเริ่มต้นในสภาพที่ไม่
สมบูรณ์ในทุกด้าน

ส่วนการพัฒนาการวิชาการฟิกฮ์ในยุคของชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์นั้นถือได้
เป็นยุคของการศึกษาฟิกฮ์ในปัตตานีที่ได้มาถึงจุดสุดยอดแห่งการศึกษาในระบบปอเนาะ โดย
ใช้กิตาบบัญวีเป็นตำราในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกิตาบบที่แต่งโดยอุละมาอ์ในยุคนั้นเอง ซึ่ง
ชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ เป็นผู้ริเริ่มนิพนธ์ตำราฟิกฮ์ และอื่นๆ ดังนั้นปัตตานีจึงกลายเป็น
อู่อารยธรรมและศูนย์กลางการศึกษาอิสลาม โดยเฉพาะการศึกษาวิชาฟิกฮ์ตามแนวมัฮัฮับ
อัสชาฟีอีย์ การพัฒนาการฟิกฮ์ในสมัยของชัยคุดาอุด ทั้งทางด้านการผลิตตำรา และระบบการ
สอนสอดคล้องกับวิธีการสอนของอุละมาอ์ฟิกฮ์โดยทั่วไป

ส่วนการพัฒนาการวิชาการฟิกฮ์ในยุคหลังชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์นั้นถือได้ว่า
เป็นยุคที่มีการพัฒนาทางวิชาการฟิกฮ์อย่างหลากหลาย นักวิชาการอิสลามบางท่านได้แสดง
ทัศนะที่แตกต่างออกมานำเสนอต่อสาธารณชน ทำให้ปรากฏการณ์แห่งการศึกษาหาความรู้
และการพิสูจน์ถึงความถูกต้องของแหล่งที่มาของแต่ละทัศนะ ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวมีความ
สอดคล้องกับสภาพการศึกษาในยุคแห่งการฟื้นฟูวิชาการอิสลาม จากการเปลี่ยนแปลงที่ได้

กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการศึกษาวិชาการฟิกฮ์ของปัตตานีเริ่มมีการพัฒนาขึ้นอีกระดับหนึ่ง กล่าวคือ เริ่มมีการนำทัศนะของมัซฮับอื่นนอกเหนือจากมัซฮับชาฟีอีมาใช้ในสังคมปัตตานี ทำให้เกิดกระแสทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้าน ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาการศึกษา ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เปิดโอกาสให้มีการวินิจฉัย แสดงทัศนะและอ้างอิงถึงที่มาของหลักฐานพร้อม กับมีการพิสูจน์ว่าหลักฐานของทัศนะใดมีน้ำหนักมากกว่ากัน

2. ผู้เขียนหนังสือ

คือซัยคุดาวูด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ เป็นอุละมาอ์ปัตตานีท่านแรกที่มี ผลงานเขียนเป็นจำนวนมากซึ่งจะครอบคลุมหลายสาขาวิชาแต่ส่วนมากจะเกี่ยวกับสาขาวิชา อุดูดดิน สาขาวิชาฟิกฮ์ และสาขาวิชาตะเศวูฟ มีทั้งงานเขียนและงานแปล ผลงานเหล่านั้น ได้รับการตีพิมพ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเป็นงานเขียนที่ได้รับการยอมรับและ นำมาใช้ในด้านการเรียนการสอนอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน และพม่า เป็นต้น ด้วยความรู้ ความสามารถ ผลงาน และการเสียสละของท่านในที่สุดท่านก็ได้รับตำแหน่งทางวิชาการจากตัวแทนรัฐบาลตุรกีออกโตมานในนคร มักกะฮ์ คือ “อัลออลิม อัลออลามาฮ์ อัลอาริฟ อัลรอบบานีย์” ตำแหน่งนี้คงมีน้อยสำหรับ อุละมาอ์มลายูในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3. รูปแบบและลักษณะของหนังสือ

หนังสือมุนะฮ์อัลมุศอลลี เป็นหนังสือวิชาฟิกฮ์มัซฮับชาฟีอี มีเนื้อหาสาระ 37 หน้า โดยใช้ภาษามลายูปัตตานีในอดีต ซึ่งซัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ ได้แปลและเรียบเรียงจาก หนังสือที่เป็นภาษาอาหรับโดยท่านได้แบ่งหนังสือเล่มนี้ออกเป็นสองตอน ตอนแรกจะกล่าวถึง การละหมาด และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการละหมาด ส่วนตอนที่สองนั้นจะกล่าวถึง ผู้นำและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ จากการศึกษาวิเคราะห์ ชื่อและเนื้อหา ผู้วิจัยเห็นว่า ชื่อหนังสือ บ่งบอกถึง เนื้อหาสาระในหนังสือ ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ส่วนมาก (แปลสิบเปอร์เซ็นต์ โดยประมาณ) จะพูดถึงการละหมาด และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการละหมาด และอีกส่วนหนึ่งจะพูดถึงบทบาทของผู้นำ และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ

และจากการวิเคราะห์ เนื้อหาของหนังสือ ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้เขียนมีวิสัยทัศน์ก้าวไกลมาก ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือเล่มนี้มีเพียง 37 หน้าเท่านั้น ผู้เขียนสามารถสะท้อนภาพรวมของศาสนาอิสลามได้อย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ การละหมาดและผู้นำเป็นสิ่งที่มีความหมายใน มุมมองของอิสลาม เนื่องจากทั้งสองเป็นสิ่งที่ขาดมิได้เลย ทั้งนี้เพราะศาสนาอิสลามเป็นศาสนา

ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ของมวลมนุษย์ทั้งโลกนี้ และโลกหน้า การละหมาดเป็นเสาหลักของศาสนาที่แสดงถึงความจงรักภักดี และเถิดทูลบูชาอัลลอฮ์เพียงองค์เดียวเท่านั้นศาสนาจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อประชาชาติยึดถือและปฏิบัติตามหลักศาสนา ส่วนผู้นำเป็นสิ่งที่จำเป็นและขาดไม่ได้ที่จะทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข สังคมจะดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขก็ต่อเมื่อมนุษย์ทุกคนได้ใช้สิทธิ์ของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น จึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้เพื่อปกป้องสิทธิของมวลมนุษย์

4. เนื้อหาของหนังสือ

4.1 เป็นหนังสือที่เขียนประโยคอธิบายง่ายๆ โดยไม่มี วรรณคดี ตอนเหมือนกับ การเขียนหนังสือในปัจจุบันซึ่งมีประโยค เป็นวรรค เป็นตอน ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นหนังสือที่ดีมาก เพียงแต่ยังขาดอีกบางส่วนเพื่อให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน เช่น สารบัญ หัวข้อย่อย ที่มาของ อายะฮ์และหะดีษ สถานะของหะดีษ และหลักฐานบางส่วน เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการ วิจัยโดย การศึกษาวิเคราะห์ เรียบเรียง และเพิ่มหลักฐาน เพื่อให้หนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ขึ้น และเป็นประโยชน์ตลอดไป จากการศึกษาและวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า ถึงแม้ว่าหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนจะมีได้อ้างและระบุหลักฐานของทุกคำพูดที่ท่านได้บันทึกไว้ก็ตาม แต่เกือบทุกคำพูดจะมีหลักฐานอ้างอิง ไม่ว่าจะหลักฐานจากอัลกุรอานหรือหลักฐานจากอัลหะดีษ และหลักฐานส่วนใหญ่เป็นหะดีษที่เศาะหีห แต่ก็มีบางหลักฐานที่เงาะฮ์ฟซึ่งถือว่าเป็นส่วนน้อย และผู้ที่สนใจ สามารถจะศึกษาได้จากงานวิจัยชิ้นนี้ในบทที่ 4

4.2 การอ้างอิงอายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษ การอ้างอิงอายะฮ์ อัลกุรอานใน หนังสือเล่มนี้ ชัยคุดาอูด อัลฟะฎอนีย์ ท่านจะอ้างอิงอายะฮ์และความหมายของอายะฮ์ด้วยภาษามลายูโดยมิได้ระบุว่าอายะฮ์นั้นๆอยู่ในสูเราะฮ์ใดและอายะฮ์ที่เท่าไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงชี้แจงที่มาของอายะฮ์ว่าอยู่ในสูเราะฮ์ใดและอายะฮ์ที่เท่าไร ซึ่งรายละเอียดผู้วิจัยได้เขียนไว้ในบทที่ 4 และในภาคผนวก ส่วนการอ้างอิงบทหะดีษโดยรวมแล้วชัยคุดาอูด อัลฟะฎอนีย์ ท่านมิได้ระบุว่า หะดีษนั้นใครเป็นผู้รายงาน ระดับหะดีษเป็นอย่างไร และบางครั้งท่านจะนำเฉพาะความหมายของบทหะดีษด้วยภาษามลายูที่เป็นอักษรญาวิเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ระบุผู้รายงานหะดีษ และชี้แจงระดับของหะดีษว่าเป็นอย่างไร ซึ่งมีทั้งหมด 50 หะดีษปรากฏว่ามีหะดีษเศาะหีห 26 หะดีษ (52.00 %) หะดีษหะสัน 8 หะดีษ (16.00 %) หะดีษเงาะฮ์ฟ 10 หะดีษ (20.00 %) และหะดีษที่ผู้วิจัยไม่สามารถระบุระดับของหะดีษได้ มี 6 หะดีษ (12.00 %) รายละเอียดผู้วิจัยได้เขียนไว้ในบทที่ 4 และในภาคผนวกเช่นกัน

การอ้างอิงอายุอัลกุรอานและหะดีษของผู้เขียน ถึงแม้ว่าท่านมิได้ระบุว่าอายุสุนั้นๆอยู่ในสุเราะฮ์ใดและอายุที่เท่าไร หะดีษนั้นใครเป็นผู้รายงาน ระดับหะดีษเป็นอย่างไร ผู้วิจัยเห็นว่า มิได้ทำให้คุณค่าของหนังสือเล่มนี้ลดลงด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้คือ

(ก) จากการศึกษาและวิเคราะห์หลักฐานที่ท่านได้นำมาอ้างในหนังสือเล่มนี้ โดยเฉพาะหะดีษ ซึ่งมีทั้งหมด 50 หะดีษปรากฏว่ามีหะดีษเศาะหี้ห 26 หะดีษ (52 .00 %) หะดีษหะสัน 8 หะดีษ (16 .00 %) หะดีษญะอะอ์ฟ 10 หะดีษ (20 .00 %) และ หะดีษที่ผู้วิจัยไม่สามารถระบุระดับของหะดีษได้ มี 6 หะดีษ (12 .00 %) โดยมีได้ปรากฏหะดีษเมฆาอูฮ์ ส่วนหะดีษญะอะอ์ฟนั้นถ้าคิดเป็นร้อยละก็ถือว่าเป็นจำนวนที่น้อยมาก และอีกประการหนึ่งหะดีษญะอะอ์ฟ ตามทัศนะของอุละมาอูบางท่านยังสามารถนำมาเป็นหลักฐานในการประกอบอามัลได้โดยมีเงื่อนไขดังนี้คือ หะดีษนั้นไม่ได้เป็นหะดีษเมฆาอูฮ์ ไม่ขัดกับหลักการโดยรวม และอามัลที่กระทำโดยยึดหะดีษญะอะอ์ฟนั้นกระทำโดย อิหฺญาญ (al-Nawawi, 1990 : 28)

(ข) การอ้างหลักฐานโดยมิได้ชี้แจงระดับของหะดีษเช่นนี้ อุละมาอูฟิกฮฺรุ่นก่อนก็ได้ปฏิบัติมาเช่นกัน เช่น อะบูบักรฺ บิน มุหัมมัด อัลหุสัยนีย์ ในหนังสือ “ กิฟายะฮ์อัลอัคยาร ” มุหัมมัด อัลชิริบีนีย์ ในหนังสือ “ มุฆนีย์ อัลมุหตาด ” และอุละมาอูท่านอื่นๆอีกมากมาย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์หนังสือมุขะฮ์อัลมุศอลลีฮ์ ของชัยคุดาอูด บิน अबดุลลอฮ์ อัลฟะฏอนีย์ ผู้วิจัยมีข้อคิดและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยต่อไป

1.1 ควรทำการวิจัยและศึกษาดำรงของอุละมาอูปัตตานีในอดีตเพื่อนำมาเป็นข้ออ้างอิงสำหรับเยาวชนรุ่นหลังและรักษาเอกลักษณ์ของอุละมาอูปัตตานีในอดีตให้คงอยู่และเป็นประโยชน์ตลอดไป

1.2 ควรมีการแปล เรียบเรียง ขยายความและตกแต่งรูปแบบการเขียนตำราของ อุละมาอูปัตตานีจากภาษามลายูคลาสสิกเป็นภาษาเขียนปัจจุบันหรือภาษาไทยทั้งนี้เพื่อง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า สำหรับเยาวชนรุ่นใหม่

2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ควรปรับปรุงแนวคิด แนวการศึกษาวิชาฟิกฮฺในระดับอุดมศึกษาโดยให้ความสำคัญหลักฐานจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์เป็นหลัก

2.2 คณาจารย์ที่สอนอิสลามศึกษาระดับอุดมศึกษาควรสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับจุดยืนต่อมัซฮับต่างๆในวิชาฟิกฮฺ และส่งเสริมให้มีการศึกษาศาสนบัญญัติเปรียบเทียบในระดับอุดมศึกษา

บทสรุป

หนังสือมนะฮฺอัลมุศอลลีฮ์ เขียนโดยซัยคุดาอุด บินอับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์ เป็นหนังสือวิชาฟิกฮฺมัซฮับฮาฟีอี มีเนื้อหาสาระ 37 หน้า เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาดีมากเพียงแต่ยังขาดบางส่วนของที่เข้ากับยุคปัจจุบัน เช่น สารบัญ หัวข้อย่อย ที่มาของอายะฮฺและหะดีษสถานะของหะดีษ หลักฐานบางส่วน เป็นต้น การอ้างอิงอายะฮฺอัลกุรอานในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้อ้างอายะฮฺและความหมายของอายะฮฺด้วยภาษามลายูโดยมิได้ระบุว่าอายะฮฺนั้นๆอยู่ในสูเราะฮฺใด อายะฮฺที่เท่าไร ซึ่งมีทั้งหมด 24 อายะฮฺ ส่วนการอ้างอิงบทหะดีษโดยรวมแล้ว ผู้เขียนมิได้ระบุว่าหะดีษนั้นใครเป็นผู้รายงาน ระดับหะดีษเป็นอย่างไร และบางครั้งท่านจะนำเฉพาะความหมายของบทหะดีษด้วยภาษามลายูที่เป็นอักษรญาวิเท่านั้น สำหรับบทหะดีษที่ท่านได้นำมาเป็นภาษาอาหรับมีทั้งหมด 18 หะดีษ และบทหะดีษที่เป็นความหมายภาษามลายูมี 32 หะดีษ รวมแล้วมี 50 หะดีษด้วยกัน

บรรณานุกรม

- พิริยศ ราอิมมูลา. 2545. “บทบาทสถาบันอูลามาฮ์และการศึกษาอิสลามปัตตานีในอดีตตั้งแต่ ค.ศ.1785-1945”. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- โมหัมมัด อับดุลกาเดร์. 2530. “ประวัติความเป็นมาและแนวโน้มการศึกษาของพี่น้องชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้”. ในการจัดการศึกษาและแนวทางพัฒนาภาคใต้ กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต .
- อรุณ บุญชม. 2536. อัลฟิกฮ์ ศูนย์หนังสือ มานพ วงเสงี่ยม กรุงเทพมหานคร.
- อิสมาแอ อาลี. 2545. กฎหมายอิสลามเบื้องต้น. ปัตตานี : วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี .
- Ahmad Fathy. 2002. Ulama Besar Dari Fatani. Selangor : University Kebangsaan Malaysia.
- Abd al-Ghani Bin Muhammad al-Maraqi. 2006 . Munyat al-Musalli Edisi Jawi Pustaka Aman Peris Kutabaru Kelantan.

Ismail Bin Che Daud. 1988. Tokoh-tokoh Ulama'a Semenanjung Melayu. Kelantan. Majlis
Ugama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan.

al-Haj Ni'Abdullah Ahmad al-Jambuwi. n.d. Pati Munyat al-Musall ()

Wan Muhammad Saghir bin Abdullah.1991 . “ Sejarah Ringkas Syeikh Daud bin Abdullah
al-fatani dan Karya Karyanya” Nadwah Ilmiah Tokoh Ulama Peringkat
Kebangsaan Kalike 4 Kuala Lumpur : Bahagian Hal Ehwal Islam Jabatan Perdana
Menteri.

al-Nawawi, Yahya Ibn Sharaf. 1990. al-Azkar () Riyadh : Dar al-Huda.

Prince of Songkla University
Pattani Campus